

PATHFINDER – Ανοίγοντας το δρόμο για την Ψηφιακή Μάθηση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση με την Ανάπτυξη Επιχειρηματικών Κοινοτήτων

Κωδικός Έργου 2023-1-ES01-KA220-HED-000161343

Εκπαιδευτικό Βιβλίο: Η κοινοτική οικονομία: Εισαγωγή και πλαίσιο

Προετοιμάστηκε από UCLL, KTU, FUNDEUN & WKO

Συγγραφείς:

Eglė Staniškienė και Živilė Stankevičiūtė από το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του
Κάουνας

Clara Ishlaine Ibold, Rainer Schabereiter από το WKO Room466

Ellen Muller από το UC Limburg

Virginia Payá Pérez από το FUNDEUN

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	
1.- Εισαγωγή	3
2.- Ορισμός της Κοινοτικής Οικονομίας	4
2.1 Γιατί είναι σημαντική η κοινοτική οικονομία;	6
2.2 Συγκριτικό Αναλυτικό Πλαίσιο μεταξύ «κοινοτικής επιχείρησης» και «κοινοτικής επιχείρησης».	7
3.- Οι Κοινοτικές Επιχειρήσεις (CEs), οι ΣΒΑ και η Πολιτική Συνοχής της ΕΕ	8
3.1 Ευθυγράμμιση με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ)	9
3.2 Οι κοινοτικές επιχειρήσεις στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της ΕΕ (2021-2027)	16
3.3 Οικοδόμηση Κοινοτικού Πλούτου και Έξυπνη Εξειδίκευση	17
3.4 Συνέπειες για την παρακολούθηση και την εκτίμηση επιπτώσεων από την ΕΕ	17
4.- Παγκόσμιο πλαίσιο και σύγχρονα παραδείγματα	19
Περιπτώσεις: Επιτυχημένα παραδείγματα	19
4.1 Επιχείρηση Περμακουλτούρας	19
4.2 Εταιρεία Mondragon	22
4.3 Οικοχωριό Tamera	23
5.- Βασικές Αρχές της Οικονομίας που καθοδηγείται από την Κοινότητα	25
5.1	295.2
	295.3
	305.4
316.- βιβλιογραφικές αναφορές	28

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η κοινοτική επιχείρηση έχει αναδειχθεί ως κεντρικός μηχανισμός για την τοπική ανάπτυξη, την κοινωνική καινοτομία και την εδαφική ανθεκτικότητα στην Ευρώπη. Ωστόσο, η εννοιολογική ασάφεια παραμένει μεταξύ δύο στενά συνδεδεμένων δομών: της Επιχείρησης υπό την Ηγεσία της Κοινότητας (CLE) και της Επιχείρησης Κοινοτικής Ιδιοκτησίας (COE). Αυτό το βιβλίο εγγράφων παρέχει εννοιολογική διευκρίνιση. Διακρίνει αυτά τα μοντέλα σε διαστάσεις αντιπροσωπείας, ιδιοκτησίας, διακυβέρνησης και ελέγχου περιουσιακών στοιχείων. Το βιβλίο εγγράφων προσδιορίζει ακαδημαϊκές πηγές και αναλύει τις συνεισφορές τους. Το βιβλίο εγγράφων απεικονίζει επίσης παραδείγματα περιπτώσεων όπου οι ενδιαφερόμενοι μαθητές μπορούν να μπουν βαθιά μέσα τους.

Εάν αυτό το βιβλίο ντοκιμαντέρ εξάψει την περιέργειά σας, η κοινοπραξία του έργου PATHFINDER+ σας ενθαρρύνει να προχωρήσετε περισσότερο και σας προσκαλούμε να συνδεθείτε στις Εκπαιδευτικές Ενότητες PATHFINDER+.

Αυτό το βιβλίο ντοκιμαντέρ διερευνά τις βασικές αρχές της κοινοτικής οικονομίας από κοινωνική, περιβαλλοντική, πολιτιστική και εδαφική προοπτική, εστιάζοντας στη συνεργασία, την αλληλεγγύη και την κοινωνική χρησιμότητα. Εξετάζει πώς αυτές οι οικονομικές δραστηριότητες επιδιώκουν την ευημερία της κοινότητας έναντι του κέρδους. Αναλύεται η προέλευση και η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας ως απάντηση στα προβλήματα που δεν επιλύονται από την αγορά και το κράτος. Διερευνάται επίσης ο αντίκτυπος του στην κοινωνική ένταξη και την τοπική ανάπτυξη προκειμένου να προωθηθεί η δημοκρατική συμμετοχή. Μελετώνται οι δημόσιες πολιτικές και οι νόμοι που προστατεύουν αυτού του είδους τις κοινοτικές οργανώσεις και αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο υποστηρίζονται και προστατεύονται αυτοί οι κανονισμοί.

Αυτό το βιβλίο εγγράφων παρέχει επίσης μια σταθερή βάση για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η κοινοτική οικονομία μπορεί να επηρεάσει θετικά την κοινωνία και να συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη (SDGs).

1.- Εισαγωγή

Σε όλη την Ευρώπη, τα οικονομικά μοντέλα που βασίζονται στην κοινότητα έχουν αποκτήσει σημασία ως απαντήσεις στη γεωγραφική ανισότητα, την ερήμωση, την ενεργειακή μετάβαση και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η άνοδος της κοινωνικής οικονομίας, των συνεταιριστικών κινήματων και των στρατηγικών οικοδόμησης πλούτου των κοινοτήτων αντικατοπτρίζει μια αλλαγή και μια επανεξέταση της οικονομικής διακυβέρνησης και της εδαφικής ανάπτυξης (ΟΟΣΑ, 2019).

Η κοινοτική οικονομία αντιπροσωπεύει μια θεμελιώδη αλλαγή στην κατανόησή μας για τα οικονομικά συστήματα. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά, προσανατολισμένα στο κέρδος μοντέλα, αυτή η προσέγγιση τοποθετεί την κοινότητα και την ευημερία της στο επίκεντρο της οικονομικής δραστηριότητας. Με τις ρίζες της στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, των πολιτιστικών αξιών και της εδαφικής συνοχής, η οικονομία αυτή επιδιώκει να παρέχει τοπικές λύσεις σε κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις.

Ας ξεκινήσουμε με μια εννοιολογική προσέγγιση. Όροι όπως υπό την ηγεσία της κοινότητας, με βάση την κοινότητα και ιδιοκτησία της κοινότητας χρησιμοποιούνται συχνά εναλλακτικά. Ωστόσο, η σύγχυση ηγεσίας και ιδιοκτησίας συσκοτίζει κρίσιμες διακρίσεις στη διακυβέρνηση, την κατανομή της εξουσίας και τον μακροπρόθεσμο οικονομικό αντίκτυπο.

Αυτό το βιβλίο ντοκιμαντέρ ασχολείται με αυτούς τους όρους προσπαθώντας να απαντήσει στα ακόλουθα κύρια ερωτήματα:

Ποιες είναι οι θεωρητικές διακρίσεις μεταξύ της Επιχείρησης που Καθοδηγείται από την Κοινότητα (CLE) και της Επιχείρησης Κοινοτικής Ιδιοκτησίας (COE);

Πώς διαφέρουν αυτά τα μοντέλα ως προς τη διακυβέρνηση, την ιδιοκτησία και τον αντίκτυπο στην ανάπτυξη;

Πώς μπορεί η κοινοτική οικονομία να συμβάλει στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs);

Και ποιες γνώσεις μπορούμε να αντλήσουμε από παραδείγματα ευρωπαϊκών περιπτώσεων;

2.- Ορισμός της Κοινοτικής Οικονομίας

Αυτό το βιβλίο ντοκιμαντέρ έχει εντοπίσει τα ακόλουθα θεμελιώδη έργα για την εννοιολογική προσέγγιση.

Οι Peredo και Chrisman (2006) παρέχουν τη θεμελιώδη θεωρητική άρθρωση της επιχείρησης που βασίζεται στην κοινότητα. Το ορίζουν ως έναν οργανισμό «που ανήκει, διοικείται και διοικείται από τους ανθρώπους μιας κοινότητας». Το πλαίσιο τους εισάγει την ιδιοκτησία και τη συλλογική δράση ως καθοριστικά κριτήρια.

Ο Haugh (2007) δίνει έμφαση στη διαδικασία. Επικεντρώνεται στη δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων υπό την ηγεσία της κοινότητας. Αντιλαμβάνεται την επιχειρηματικότητα ως αναδυόμενη από συμμετοχική κινητοποίηση και όχι μόνο από δομές ιδιοκτησίας.

Οι Somerville και McElwee (2011) συμβάλλουν στη θεωρητική βελτίωση. Τοποθέτησαν την κοινοτική επιχείρηση εντός των παραδόσεων περιφερειακής ανάπτυξης και συνεταιρισμών και διακεκριμένους βαθμούς κοινοτικού ελέγχου.

Οι Ridley-Duff και Bull (2016) εξετάζουν τη δημοκρατική διακυβέρνηση και τους μηχανισμούς κλειδώματος περιουσιακών στοιχείων εντός των κοινωνικών επιχειρήσεων. Προσφέρουν αναλυτικά εργαλεία για τη διαφοροποίηση των μοντέλων ιδιοκτησίας.

Τέλος, ο ΟΟΣΑ (2019) εντάσσει τις κοινοτικές επιχειρήσεις στο πλαίσιο των πολιτικών συζητήσεων και υπογραμμίζει τον ρόλο τους στην απασχόληση, την καινοτομία και την ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς.

Μαζί, αυτές οι πηγές αποκαλύπτουν δύο κεντρικές αναλυτικές διαστάσεις:

Πρακτορείο (ποιος ξεκινά και οδηγεί;)

Ιδιοκτησία (ποιος κατέχει και ελέγχει τα περιουσιακά στοιχεία;)

Ο όρος «**οικονομία υπό την ηγεσία** της κοινότητας» (CLE) αναφέρεται σε ένα οικονομικό μοντέλο στο οποίο η λήψη αποφάσεων και οι οικονομικές δραστηριότητες καθοδηγούνται από τις ανάγκες, τις αξίες και τη συμμετοχή της τοπικής κοινότητας. Σε αντίθεση με τα κεντρικά οικονομικά συστήματα, όπου οι αποφάσεις είναι συχνά από πάνω προς τα κάτω, οι οικονομίες υπό την ηγεσία της κοινότητας δίνουν προτεραιότητα στη συμπερίληψη, την ηγεσία της βάσης και τα κοινά οφέλη. Αυτό το μοντέλο ευδοκιμεί στη συνεργασία μεταξύ των τοπικών ενδιαφερομένων, συμπεριλαμβανομένων των κατοίκων, των επιχειρήσεων, των υπευθύνων χάραξης πολιτικής και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

Βασικό συστατικό μιας οικονομίας που καθοδηγείται από την κοινότητα είναι η παρουσία επιχειρήσεων υπό την ηγεσία της κοινότητας (CLEs), οι οποίες

συνδυάζουν την οικονομική δραστηριότητα με μεγάλη έμφαση στο κοινωνικό όφελος. Οι CLE είναι ανεξάρτητοι οργανισμοί που ασχολούνται με τη συνεχή παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών, όπως και οι παραδοσιακές επιχειρήσεις. Ωστόσο, σε αντίθεση με τις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις που επικεντρώνονται στη μεγιστοποίηση των αποδόσεων των μετόχων (Demozzi & Zandonai, 2008), οι CLE δίνουν προτεραιότητα στην ευημερία της τοπικής κοινότητας (Sforzi & Bianchi, 2020). Ως εκ τούτου, κερδίζουν σημαντική έλξη ως μέσο αντιμετώπισης κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων, ιδιαίτερα σε αγροτικές περιοχές όπου οι επιχειρηματικές εξελίξεις έχουν ιστορικά απομακρυνθεί από τις τοπικές κοινότητες (Dinnie & Fischer, 2020).

Παρά την αυξανόμενη σημασία τους, τα CLE αντιμετωπίζουν προκλήσεις που σχετίζονται με τη νομική αναγνώριση, καθώς διαφορετικές χώρες έχουν διαφορετικά πλαίσια για τη νομιμοποίηση τέτοιων οντοτήτων. Δεδομένου ότι δεν ταιριάζουν πάντα απόλυτα στις υπάρχουσες οργανωτικές δομές, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να εξετάσουν ευέλικτες προσεγγίσεις για να υποστηρίξουν την ανάπτυξή τους. Ωστόσο, οι οικονομίες υπό την ηγεσία των κοινοτήτων και τα CLE προσφέρουν ένα πολλά υποσχόμενο μονοπάτι για την προώθηση της οικονομικής ανθεκτικότητας, της κοινωνικής συνοχής και της βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης.

Οι νομικές μορφές και η φύση των επιχειρήσεων ποικίλλουν μεταξύ των διαφόρων χωρών, Olmedo et al. (2019). Κατά την αξιολόγηση του κατά πόσον μια εταιρεία μπορεί να ταξινομηθεί ως υπό την ηγεσία της κοινότητας ή ως βασισμένη στην κοινότητα, θα πρέπει να τηρεί τα εξής χαρακτηριστικά:

Οι CLE είναι βαθιά ριζωμένοι στις κοινότητές τους. Συχνά ορίζονται γεωγραφικά ή κοινοτικά και δίνουν προτεραιότητα στην ευημερία των μελών της κοινότητάς τους (Esteves et al., 2021; Kleinhans et al., 2019).

Κοινωνική Αποστολή. Πέρα από την οικονομική δραστηριότητα, τα CLE στοχεύουν στην επίτευξη θετικών κοινωνικών και περιβαλλοντικών αποτελεσμάτων. Μπορούν να ενδυναμώσουν τους μειονεκτούντες πληθυσμούς, να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας ή να αναζωογονήσουν τις τοπικές οικονομίες (Esteves et al., 2021; Roberts & Sykes, 2000).

Συλλογική Ιδιοκτησία και Διακυβέρνηση. Η λήψη αποφάσεων είναι συχνά δημοκρατική, με τη συμμετοχή μελών της κοινότητας και ενδιαφερομένων. Αυτή η συμμετοχική προσέγγιση καλλιεργεί το αίσθημα ιδιοκτησίας και κοινής ευθύνης (Sakolnakorn & Nairinit, 2013).

Υβριδικότητα. Τα CLE συνδυάζουν χαρακτηριστικά διαφορετικών τομέων. Μπορούν να λειτουργούν σαν επιχειρήσεις, να παράγουν εισόδημα και να

επανεπενδύουν τα κέρδη πίσω στην κοινότητα. Αυτή η «υβριδική» προσέγγιση τους επιτρέπει να επιδιώκουν τόσο κοινωνικούς όσο και οικονομικούς στόχους (Doherty et al., 2014; Kleinhans et al., 2019).

Οικοδόμηση σχέσεων. Τα CLE σφυρηλατούν ισχυρές σχέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη εντός και εκτός της κοινότητας. Η οικοδόμηση εμπιστοσύνης και συνεργασίας με τοπικούς θεσμούς και οργανισμούς είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία τους (Esteves et al., 2021).

Η Κοινοτική Επιχείρηση (CLEs) έχει να κάνει με επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που έχουν ξεκινήσει και καθοδηγούνται στρατηγικά από μέλη μιας κοινότητας για την αντιμετώπιση τοπικών αναγκών ή ευκαιριών (Haugh, 2007).

Βασικά χαρακτηριστικά:

- Τοπικός φορέας και συμμετοχική κινητοποίηση
- Πρωτοβουλία από τη βάση προς την κορυφή
- Ευέλικτη νομική δομή
- Εστίαση στον κοινωνικό ή εδαφικό αντίκτυπο
- Η ιδιοκτησιακή δομή μπορεί να διαφέρει

Το καθοριστικό χαρακτηριστικό είναι η ηγεσία και η εξουσία λήψης αποφάσεων που έχουν τις ρίζες τους στην κοινότητα, ανεξάρτητα από τις επίσημες ρυθμίσεις ιδιοκτησίας.

Το CLE δίνει έμφαση στη διαδικασία έναντι της ιδιοκτησίας. Αντανακλά τη δυναμική της ενδυνάμωσης και την κοινωνική καινοτομία και όχι απαραίτητα τη διαρθρωτική οικονομική αναδιανομή.

Η Κοινοτική Επιχείρηση (COE) αναφέρεται σε μια επιχείρηση στην οποία τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και τα περιουσιακά στοιχεία κατέχονται συλλογικά από μέλη μιας καθορισμένης κοινότητας (Peredo & Chrisman, 2006).

Βασικά Χαρακτηριστικά

- Συλλογική ή συνεταιριστική ιδιοκτησία
- Επίσημη δημοκρατική διακυβέρνηση
- Μηχανισμοί κλειδώματος περιουσιακών στοιχείων
- Αναδιανομή ή επανεπένδυση κερδών σε τοπικό επίπεδο
- Νομική κωδικοποίηση της ιδιοκτησίας

Το COE δίνει έμφαση στον διαρθρωτικό έλεγχο του κεφαλαίου και στη μακροπρόθεσμη διατήρηση περιουσιακών στοιχείων εντός της κοινότητας.

Η ιδιοκτησία δεν είναι συμβολική αλλά νομικά εκτελεστή.

2.1 Γιατί είναι σημαντική η κοινοτική οικονομία;

Στον σημερινό παγκοσμιοποιημένο κόσμο, οι τοπικές κοινότητες αντιμετωπίζουν συχνά προκλήσεις όπως η οικονομική ανισότητα, ο κοινωνικός κατακερματισμός, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η απώλεια πολιτιστικής ταυτότητας. Η κοινοτική οικονομία προσφέρει λύση με:

- Ενθάρρυνση βιώσιμων οικονομικών πρακτικών.
- Ενδυνάμωση περιθωριοποιημένων ομάδων.
- Ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης.
- Ενίσχυση των δεσμών της κοινότητας.

Αυτές οι πτυχές είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων όπως η κλιματική αλλαγή, η αυξανόμενη κοινωνική ανισότητα και η παρακμή των αγροτικών περιοχών.

Για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής το CLE συνεπάγεται:

- Η υποστήριξη του CLE απαιτεί ανάπτυξη ικανοτήτων και συμμετοχικά πλαίσια διακυβέρνησης.
- Η υποστήριξη του COE απαιτεί νομικούς μηχανισμούς, συνεταιριστική χρηματοδότηση και ρύθμιση κλειδώματος περιουσιακών στοιχείων.
- Η μέτρηση του αντίκτυπου απαιτεί τη διάκριση της ενδυνάμωσης με βάση την υπηρεσία από την οικονομική αναδιάρθρωση που βασίζεται στην ιδιοκτησία.

2.2 Συγκριτικό Αναλυτικό Πλαίσιο μεταξύ «κοινοτικής επιχείρησης» και «κοινοτικής επιχείρησης».

Μια συγκριτική ανάλυση μπορεί να συνοψιστεί ως εξής:

Διάσταση	Επιχειρήσεις με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων (CLE)	Κοινοτική Επιχείρηση (COE)
Ορισμός Αρχής	Τοπική πρωτοβουλία και ηγεσία	Συλλογική ιδιοκτησία περιουσιακών στοιχείων
Κύρια έμφαση	Διαδικασία και πρακτορείο	Δικαιώματα ιδιοκτησίας και έλεγχος περιουσιακών στοιχείων
Διακυβέρνηση	Συμμετοχική (άτυπη ή υβριδική)	Επίσημες δημοκρατικές δομές
Νομική μορφή	Ευέλικτο (ΜΚΟ, ΜΜΕ, υβριδικό)	Συνεταιριστική, αμοιβαία
Κλείδωμα περιουσιακών στοιχείων	Δεν είναι εγγυημένο	Συχνά ενσωματωμένο
Διατήρηση πλούτου	Εξαρτάται από το πλαίσιο	Δομικά ενσωματωμένο
Στρατηγική ευελιξία	Υψηλή	Μέτρια (λόγω τυπικών δομών)
Μακροπρόθεσμη Οικονομική Ανακατανομή Ισχύος	Περιορισμένη εκτός εάν μεταβιβαστεί η κυριότητα	Ισχυρό δυναμικό

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.- Οι Κοινοτικές Επιχειρήσεις (CEs), οι ΣΒΑ και η Πολιτική Συνοχής της ΕΕ

Οι κοινοτικές επιχειρήσεις (CE) και οι πρωτοβουλίες βάσης υπό την ηγεσία της κοινότητας (CLI) αναγνωρίζονται από την ερευνητική κοινότητα ως ζωτικής σημασίας, ολιστικά μέσα για την Ατζέντα 2030. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μοντέλα ανάπτυξης από πάνω προς τα κάτω, αυτές οι επιχειρήσεις είναι βαθιά ενσωματωμένες σε τοπικά πλαίσια και καθοδηγούνται από τη συμμετοχή των μελών, επιτρέποντάς τους να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά ένα ευρύ φάσμα Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs). Κυμαίνονται από την πρόσβαση σε καθαρή ενέργεια έως τη βελτίωση των αποτελεσμάτων υγείας. Προωθούν τη συνεργατική διαχείριση των πόρων και μειώνουν το αποτύπωμα άνθρακα μέσω τοπικής δράσης, οι CE αποδεικνύουν ότι οι κοινωνικά υπεύθυνες και βιώσιμες πρακτικές δεν είναι μόνο βιώσιμες αλλά απαραίτητες για την ενίσχυση των περιφερειακών οικονομιών (Esteves et al., 2021).

Αυτές οι πρωτοβουλίες έχουν ρόλο ως προορατικοί παράγοντες αλλαγής και όχι ως παθητικοί αποδέκτες εξωτερικής βοήθειας. Δίνουν προτεραιότητα στη συμπερίληψη και την ενδυνάμωση. Τα CE προσφέρουν μια συναρπαστική εναλλακτική λύση στη συμβατική διακυβέρνηση, αμφισβητώντας την αποτελεσματικότητα της κεντρικής εξουσίας υπέρ της βιωσιμότητας με γνώμονα την κοινότητα. Αυτοί οι οργανισμοί συνδημιουργούν βιώσιμα μέλλοντα σε άμεση συνεργασία με τις τοπικές κυβερνήσεις. Εφαρμόζουν καινοτόμες μεθόδους που επαναπροσδιορίζουν τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών. Η ικανότητά τους να αξιοποιούν τις τοπικές αντιφάσεις και συγκρούσεις ως καταλύτες για την καινοτομία υπογραμμίζει ένα εξελιγμένο επίπεδο προσαρμοστικότητας που συχνά λείπει από τα άκαμπτα θεσμικά πλαίσια.

Η αποκεντρωμένη δομή των κοινοτικών επιχειρήσεων επιτρέπει μια μοναδική προσέγγιση «μάθησης δράσης», όπου ο πειραματισμός και η βιωματική μάθηση οδηγούν σε γρήγορες αντιδράσεις σε μεταβαλλόμενες συνθήκες. Μέσω της ανάπτυξης διατοπικών δικτύων, αυτές οι πρωτοβουλίες διευκολύνουν τη διάδοση της γνώσης σε διαφορετικά γεωγραφικά πλαίσια χωρίς να πέφτουν στις παγίδες της εμπορευματοποίησης της αγοράς ή της κρατικής γραφειοκρατίας (Avelino et al., 2019). Αυτά τα δίκτυα επιτρέπουν την κλιμάκωση των τοπικών επιτυχιών και τη μετατροπή τους σε ευρύτερες κατευθυντήριες γραμμές βιωσιμότητας, διασφαλίζοντας ότι οι λύσεις που σχετίζονται με το πλαίσιο μπορούν να αναπαραχθούν και να προσαρμοστούν παγκοσμίως για να ανταποκριθούν στις επείγουσες απαιτήσεις της κλιματικής αλλαγής και της κοινωνικής ανισότητας.

Επιπλέον, οι κυκλικές οικονομίες αμφισβητούν τις θεμελιώδεις οικονομικές παραδοχές στις οποίες βασίζονται πολλές παγκόσμιες ατζέντες, ιδιαίτερα την

αδιάκοπη επιδίωξη της αύξησης του ΑΕΠ. Προασπίζοντας φιλοσοφίες μετά την ανάπτυξη, αυτές οι κοινότητες δίνουν προτεραιότητα στην ανθρώπινη ευημερία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την περιβαλλοντική υγεία ως αλληλεξαρτώμενους στόχους. Αυτή η ολιστική προοπτική επιτρέπει τη συστημική αλλαγή τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, εναρμονίζοντας διάφορους ΣΒΑ μέσω επίλυσης προβλημάτων προσανατολισμένης στη δράση. Η έρευνα δείχνει ότι με τη συνεχή θεσμική μεταρρύθμιση και υποστήριξη, η προσαρμοστικότητα των CE μπορεί να εμπνεύσει περαιτέρω έναν επαναπροσδιορισμό των SDGs ως δυναμικών, συνεργατικών οδών προς μια πιο δίκαιη και βιώσιμη παγκόσμια κοινωνία (Henfrey et al., 2022; Tiwari, 2023).

Τέλος, η ανάπτυξη των «οικολογιών των κοινών» στο πλαίσιο της κοινωνικής αλληλέγγυας οικονομίας (ΚΑΛΟ) παρέχει ένα πλαίσιο για την αναδιάρθρωση των σχέσεων μεταξύ των οικονομικών φορέων. Εστιάζοντας στα συνεργατικά δίκτυα και την αυτονομία από συστήματα που βασίζονται αποκλειστικά στην αγορά, οι πρωτοβουλίες που καθοδηγούνται από την κοινότητα δημιουργούν σημαντική ανθεκτικότητα έναντι της παγκόσμιας αστάθειας. Συγκεκριμένα μοντέλα, όπως οι επιχειρήσεις *permaculture* και οι επιχειρήσεις που βασίζονται στα κοινά, ενσωματώνουν τον οικολογικό σχεδιασμό με βιώσιμα μέσα διαβίωσης, προωθώντας άμεσα στόχους που σχετίζονται με την επισιτιστική ασφάλεια και τη δίκαιη κατανομή των πόρων. Τελικά, η επιτυχία αυτών των πρωτοβουλιών υπογραμμίζει την αναγκαιότητα μιας πιο δημοκρατικής και συμμετοχικής προσέγγισης για την εφαρμογή των ΣΒΑ παγκοσμίως.

3.1 Ευθυγράμμιση με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ)

Οι επιχειρήσεις που διοικούνται από την κοινότητα και ανήκουν στην κοινότητα συμβάλλουν άμεσα στην Ατζέντα του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Ηνωμένα Έθνη, 2015). Ωστόσο, το κάνουν μέσω διακριτών μηχανισμών που αντικατοπτρίζουν τις δομικές διαφορές τους.

ΣΒΑ 7 – Οικονομικά προσιτή και καθαρή ενέργεια

Οι ενεργειακοί συνεταιρισμοί της Ευρωπαϊκής Κοινότητας επιδεικνύουν ευθυγράμμιση με τον στόχο 7.2 (αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας).

Εδώ, η ιδιοκτησία έχει σημαντική σημασία: η κοινοτική ιδιοκτησία εξασφαλίζει μακροπρόθεσμο έλεγχο στις υποδομές, την τιμολόγηση και τις στρατηγικές επανεπένδυσης.

ΣΒΑ 8 – Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη

- Τόσο το μοντέλο CLE όσο και το μοντέλο COE συμβάλλουν:
- Δημιουργία θέσεων εργασίας σε τοπικό επίπεδο
- Επιχειρηματικότητα χωρίς αποκλεισμούς
- Εδαφική οικονομική ανθεκτικότητα

Οι κοινοτικές επιχειρήσεις ενισχύουν ιδιαίτερα τον στόχο 8.3, ο οποίος προωθεί «πολιτικές προσανατολισμένες στην ανάπτυξη που υποστηρίζουν τις παραγωγικές δραστηριότητες, τη δημιουργία αξιοπρεπών θέσεων εργασίας, την επιχειρηματικότητα, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία». Με την ενσωμάτωση της ιδιοκτησίας σε τοπικό επίπεδο, τα COE αποτρέπουν τη διαρροή κεφαλαίων και ενθαρρύνουν τη μακροπρόθεσμη διατήρηση του πλούτου της κοινότητας.

Οι επιχειρήσεις που καθοδηγούνται από την κοινότητα συμβάλλουν μέσω της επιχειρηματικής κινητοποίησης, λειτουργώντας συχνά ως εκκολαπήρια πρωτοβουλιών απασχόλησης σε μειονεκτούσες περιοχές.

ΣΒΑ 10 – Μείωση των ανισοτήτων

Τα COE αναδιανέμουν δομικά την οικονομική ισχύ μέσω της συλλογικής ιδιοκτησίας, συμβάλλοντας άμεσα στον στόχο 10.2 (ενδυνάμωση και προώθηση της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ένταξης).

Οι ιταλικοί κοινωνικοί συνεταιρισμοί που ενσωματώνουν ευάλωτους εργαζόμενους και τα κοινοτικά καταπιστεύματα γης του Ηνωμένου Βασιλείου που αποτρέπουν τον αποκλεισμό από τη στέγαση αποτελούν παράδειγμα αυτού του μηχανισμού.

Τα CLE, ενώ προωθούν τη συμμετοχική ένταξη, ενδέχεται να μην εγγυώνται την αναδιανομή εκτός εάν η ιδιοκτησία είναι κολεκτιβοποιημένη.

ΣΒΑ 11 – Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες

Τα κοινοτικά καταπιστεύματα γης, οι συνεταιρισμοί ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και οι τοπικοί συνεταιρισμοί υπηρεσιών υποστηρίζουν άμεσα τον στόχο 11.3 (βιώσιμη αστικοποίηση χωρίς αποκλεισμούς) και τον στόχο 11.a (θετικοί οικονομικοί, κοινωνικοί και περιβαλλοντικοί δεσμοί μεταξύ αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών).

Τα COE παρέχουν διαρθρωτικά εργαλεία για βιώσιμη εδαφική διακυβέρνηση, ιδιαίτερα σε αγροτικές ερημωμένες περιοχές.

Τα CLE υποστηρίζουν την προσαρμοστική τοπική καινοτομία, την ενίσχυση της κοινοτικής συνοχής και τον συμμετοχικό σχεδιασμό.

ΣΒΑ 16 – Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί

Το CLE συμβάλλει σημαντικά στη συμμετοχική διακυβέρνηση (Στόχος 16.7), ενισχύοντας τη λήψη αποφάσεων χωρίς αποκλεισμούς.

Το COE ενισχύει τη θεσμοθετημένη δημοκρατική διακυβέρνηση μέσω συνεργατικών νομικών δομών.

Ενδεικτικά παραδείγματα της συμβολής των CLI στην επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) (Henfrey et al., 2022)

ΣΒΑ του ΟΗΕ	Ενδεικτικά παραδείγματα προσεγγίσεων κοινοτικών πρωτοβουλιών
ΣΒΑ 1 — Μηδενική φτώχεια	Οι CLI χρησιμοποιούν διάφορες στρατηγικές και μεθόδους για την υποστήριξη της ατομικής και συλλογικής ευημερίας, συχνά με τρόπους που οργανώνονται με βάση λογικές εκτός αγοράς και απαιτούν χαμηλότερα επίπεδα υλικής ευημερίας. Αυτό όχι μόνο αντιμετωπίζει άμεσα και μετριάζει τη βιωμένη φτώχεια, αλλά προκαλεί επίσης μια αναπλαισίωση και επανεκτίμηση της φτώχειας, όπως συνήθως ορίζεται ως άμεση συνάρτηση της υλικής σπανιότητας (Vita et al., 2020). Πολλά CLI έχουν δημιουργήσει νέα εναλλακτικά ή συμπληρωματικά νομίσματα για να βοηθήσουν στη βελτίωση και τη διαφοροποίηση της δημιουργίας, της διανομής και της κυκλοφορίας του πλούτου και στην αύξηση της ευθυγράμμισης με τις απαιτήσεις για βιωσιμότητα. Για παράδειγμα, το 31% των μελετών για εναλλακτικά ή συμπληρωματικά νομίσματα που εξετάστηκαν από τους Michel και Hudson (2015) ανέφεραν ότι τέτοια νομίσματα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού και το 23% βοήθησαν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής όσον αφορά την ευημερία. Οι Michel και Hudson (2015) διαπίστωσαν επίσης ότι το 24% των μελετών είχε εντοπίσει τις αυξήσεις εισοδήματος και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου ως οικονομικές επιπτώσεις αυτών των νομισμάτων, ενώ το 29% ανέφερε ότι τα μέλη εναλλακτικών ή συμπληρωματικών νομισμάτων απέκτησαν πρόσβαση σε διαφορετικά απρόσιτα αγαθά και υπηρεσίες
ΣΒΑ 2 — Μηδενική πείνα	Πολλά CLI χρησιμοποιούν βιολογικές, αναγεννητικές και αγροοικολογικές μορφές παραγωγής τροφίμων και τοπική/περιφερειακή παροχή, συμπεριλαμβανομένης της σύνδεσης παραγωγών και καταναλωτών τροφίμων μέσω

	<p>μηχανισμών όπως οι αλληλέγγυες αγορές, η γεωργία που υποστηρίζεται από την κοινότητα και οι αγορές αγροτών. Η βιώσιμη και δίκαιη παροχή τροφίμων έρχεται έτσι σε συνέργεια με τη δημιουργία περιβαλλοντικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών οφελών (Cristiano, 2021). Οι ποσοτικές αξιολογήσεις των βραχείων αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων, συμπεριλαμβανομένης της Υποστηριζόμενης από την Κοινότητα Γεωργίας, των Αστικών Κήπων και των Αγορών Αγροτών, δείχνουν ότι αυτές οι CLI υπερτερούν του συμβατικού λιανικού εμπορίου τροφίμων και των μακρών αλυσίδων εφοδιασμού τροφίμων για τα περισσότερα περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια αξιολόγησης (Doernberg et al., 2022)</p>
ΣΒΑ 3 — Καλή υγεία και ευημερία	<p>Οι CLIs γενικά ευθυγραμμίζονται με εναλλακτικές οικονομικές φιλοσοφίες και μεθοδολογίες που δίνουν προτεραιότητα στην υγεία και την ευημερία και όχι στους οικονομικούς δείκτες. Οι συγκεκριμένες στρατηγικές περιλαμβάνουν τη σκόπιμη οικοδόμηση κοινωνικού κεφαλαίου (και σε μικρότερο βαθμό, άλλες μορφές μη φορολογικού κεφαλαίου) και την αξιοποίησή του για την προώθηση της ευημερίας μέσω μιας σειράς κοινωνικών, χωρικών και υλικών στρατηγικών σχεδιασμού, συμπεριλαμβανομένης μιας υγιούς ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, χωρίς αποκλεισμούς και βαθιά δημοκρατικής λήψης αποφάσεων, θεσμών επίλυσης συγκρούσεων και πρακτικών αυτοανάπτυξης, μεταξύ άλλων (Hall, 2015)</p>
ΣΒΑ 4 — Ποιοτική εκπαίδευση	<p>Η μάθηση είναι κεντρικής σημασίας για τα CPI, τόσο η εσωτερική τους ανάπτυξη ως έργα, πρωτοβουλίες και δίκτυα όσο και η γεφύρωσή τους με την ευρύτερη κοινωνία (Henfrey, 2017). Πολλοί λειτουργούν τα δικά τους προγράμματα μάθησης και καλλιεργούν ενεργά μαθησιακές συνεργασίες με την ευρύτερη κοινωνία μέσω κοινοτήτων πρακτικής και άλλων μορφών μαθησιακών συμπράξεων (Ulbrich & Pahl-Wostl, 2019 για ένα παράδειγμα μαθησιακών συμπράξεων που περιλαμβάνουν τις γερμανικές πρωτοβουλίες Permaculture και Macedo et al., 2020 για ένα παράδειγμα τέτοιων συνεργασιών που περιλαμβάνουν Transition Towns)</p>

<p>ΣΒΑ 5 — Ισότητα των φύλων</p>	<p>Η πραγματική απόδοση των CLI είναι μικτή, με υψηλά επίπεδα εκπροσώπησης και ηγεσίας των γυναικών σε ορισμένους τομείς σε συνδυασμό με την αναπαραγωγή πιο τυπικών προτύπων και μορφών ανισορροπίας μεταξύ των φύλων σε άλλους (π.χ. Celata & Sanna, 2019; Ferguson & Lovell, 2015). Πολλά CLI περιλαμβάνουν κοινωνικό πειραματισμό και αμφισβήτηση των κυρίαρχων πολιτισμικών κανόνων και αφηγήσεων, με δυνατότητα υπέρβασης της αριθμητικής ισότητας για την πρόοδο προς κοινωνίες που είναι πραγματικά ισότιμες ως προς το φύλο και χωρίς αποκλεισμούς ως προς το φύλο (π.χ. Hanaček et al., 2020)</p>
<p>SDG6 — Καθαρό νερό και αποχέτευση</p>	<p>Οι CLIs εφαρμόζουν ένα ευρύ φάσμα κατάλληλων τεχνολογιών διαχείρισης των υδάτων. Για παράδειγμα, στο οικολογικό χωριό Tamera στην περιοχή Alentejo της Πορτογαλίας, η διαχείριση των υδάτων αποτελεί κεντρικό οικολογικό θέμα. Η κοινότητα αναπτύσσει και δοκιμάζει μια μεγάλη ποικιλία υποδομών για τη συγκράτηση του νερού στο τοπίο και τη χρήση εντός της κοινότητας και προωθεί την ευρύτερη συζήτηση, τον προβληματισμό και την καινοτομία μέσω διαφόρων μορφών συνεργασίας με διεθνώς αναγνωρισμένες αρχές, καθώς και δοκιμάζοντας μια μεγάλη ποικιλία υποδομών για την υποστήριξη και την ενίσχυση του κύκλου και της αποθήκευσης του νερού (Vizinho et al., 2015). Ο Lockyer (2017), ποσοτικοποίησε την κατανάλωση νερού στο Dancing Rabbit Econillage στις Ηνωμένες Πολιτείες και διαπίστωσε ότι η κατά κεφαλήν ημερήσια χρήση νερού ήταν το 23% του μέσου πολίτη των Ηνωμένων Πολιτειών, χάρη στις τεχνολογίες λεκάνης απορροής όμβριων υδάτων και τις πρακτικές εξοικονόμησης νερού, μεταξύ άλλων απλών αλλά αποτελεσματικών κοινωνικο-τεχνικών καινοτομιών</p>
<p>SDG7 — Οικονομικά προσιτή και καθαρή ενέργεια</p>	<p>Οι CLI δραστηριοποιούνται τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης που σχετίζονται με τη βιώσιμη ενέργεια, τόσο μέσω διαφόρων μορφών παραγωγής ενέργειας από την κοινότητα όσο και μέσω πρωτοβουλιών για την προώθηση λιγότερο ενεργοβόρων οικισμών και τρόπων ζωής. Η κοινοτική ενέργεια σε πολλές περιπτώσεις αποτελεί την αρχική ή/και τη σημαντικότερη μορφή δράσης, με τα κοινοτικά ενεργειακά έργα να εστιάζουν συχνά σε ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων που</p>

	<p>τροφοδοτούνται ή/και χρηματοδοτούνται από υποδομές παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας, ή να συμβάλλουν στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για άλλες εργασίες με τη μείωση των εξαρτήσεων από υποδομές που διοικούνται από εταιρείες, είναι καταστροφικές για το περιβάλλον και εξαρτώνται από ορυκτά καύσιμα, πυρηνική ή άλλες μορφές μη βιώσιμης παραγωγής (Becker et al., 2017; Hewitt et al., 2019). Οι Hewitt et al. (2019) παρέχουν μια επισκόπηση της σημαντικής κοινοτικής παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε οκτώ ευρωπαϊκές χώρες, ενώ από την πλευρά της ζήτησης, ο Lockyer (2017) ποσοτικοποίησε την κατανάλωση φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας στο Dancing Rabbit Ecovillage, οι οποίες αποτελούσαν, αντίστοιχα, περίπου το 5% και το 18% της μέσης κατά κεφαλήν κατανάλωσης των πολιτών των Ηνωμένων Πολιτειών</p>
<p>ΣΒΑ 8 — Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη</p>	<p>Οι CLI αναπτύσσουν πολλά εναλλακτικά μοντέλα επιχειρηματικότητας που αντιπροσωπεύουν διακριτές μορφές οικονομικής και οργανωτικής φιλοσοφίας, επανεφευρίσκουν τη φύση της εργασίας και δημιουργούν ευκαιρίες βιοπορισμού που συνδέονται εγγενώς με την ισότητα, τη βιωσιμότητα και την οικολογική, κοινωνική και πολιτιστική αναγέννηση (Hillman et al., 2018; Genus et al., 2021). Επιπλέον, αυξανόμενος αριθμός κοινοτικών πρωτοβουλιών συνδέονται ρητά με οικονομικά σενάρια μηδενικής ανάπτυξης ή αποανάπτυξης στον παγκόσμιο Βορρά (Robra et al., 2020), ως θεμελιώδες στοιχείο της αξιοπρεπούς εργασίας και της ανθρώπινης άνθησης. Ο Watson (2020) διαπίστωσε ότι οι πρωτοβουλίες Υποστηριζόμενης Γεωργίας από την Κοινότητα μπορούν να περιλαμβάνουν ουσιαστικές, μη αλλοτριωτικές εργασιακές σχέσεις, αν και ο κίνδυνος αυτοεκμετάλλευσης και διάβρωσης των κοινοτικών σχέσεων έχει παρατηρηθεί σε άλλες περιπτώσεις (Galt et al., 2016)</p>
<p>ΣΒΑ 9 — Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές</p>	<p>Οι CLI αποτελούν βασικά παραδείγματα μετασχηματιστικών κοινωνικών καινοτομιών, ικανών να αμφισβητήσουν και να ξεπεράσουν τεχνικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς εγκλωβισμούς σε κυρίαρχα καθεστώτα και συναφείς υποδομές. CLIs όπως η συστέγαση, οι κοινότητες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η κοινή χρήση αυτοκινήτων (Ornetzeder & Rohrer, 2013), καθώς και τα οικολογικά</p>

	<p>χωριά (Barani et al., 2018) και οι χώροι χάκερ, τα καφέ επισκευής και οι κατάλληλες τεχνολογικές πρωτοβουλίες (Smith et al., 2014) αναπτύσσουν υλική καινοτομία σε τεχνολογίες και τομείς τόσο διαφορετικούς όπως η στέγαση, οι μεταφορές, η χρηματοδότηση, η παραγωγή τροφίμων και άλλοι τομείς, δημιουργώντας συστήματα υποδομής που μεγιστοποιούν την ικανότητά τους για αυτοσυντήρηση, αναγέννηση και ευέλικτη προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, ενώ ταυτόχρονα ελαχιστοποιούν την εξάρτησή τους από εξωτερικές εισροές υλικών και ενέργειας</p>
ΣΒΑ 10 — Μείωση των ανισοτήτων	<p>Οι CLI ενδυναμώνουν τα μέλη τους μέσω της δημιουργίας τοπικών και διατοπικών συνδέσεων, ευνοώντας τη μάθηση και την επανεκπαίδευση και υποστηρίζοντας την πολιτική φωνή (Avelino et al., 2019). Τα άμεσα πρακτικά αποτελέσματα περιλαμβάνουν τη συμμετοχή διαφορετικών κοινών (Celata & Sanna, 2019) και τη δημιουργία τοπικών-περιφερειακών οικονομικών συστημάτων που εφαρμόζουν την ένταξη και την ισότητα ως βασικές οργανωτικές αρχές (Esteves et al., 2021; Genus et al., 2021; Hillman et al., 2018)</p>
ΣΒΑ11 — Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες	<p>Τα περισσότερα τεκμηριωμένα οικολογικά χωριά και έργα συστέγασης επιτυγχάνουν κατά κεφαλήν οικολογικό αποτύπωμα πολύ κάτω από τους εθνικούς μέσους όρους, συμπεριλαμβανομένων των δύο μόνο τεκμηριωμένων παραδειγμάτων ευρωπαϊκών οικισμών με κατά κεφαλήν οικολογικό αποτύπωμα κάτω από τα επίπεδα που απαιτούνται για την παγκόσμια βιωσιμότητα (Daly, 2017; βλ. επίσης Lockyer, 2017). Οι CLIs έχουν αναγνωριστεί ως βασικό συστατικό της μετάβασης στη βιωσιμότητα σε αστικά περιβάλλοντα (Frantzeskaki et al., 2016)</p>
ΣΒΑ 12 — Υπεύθυνη παραγωγή και κατανάλωση	<p>Αρκετές γενικές έρευνες για CPI, όπως τα οικολογικά χωριά και άλλες σκόπιμες κοινότητες, αποκαλύπτουν σημαντικές επιπτώσεις σε πιο βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση, μαζί με πολυάριθμα σχετικά κοινωνικά οφέλη (Barani et al., 2018; Celata & Sanna, 2019; Daly, 2017). Για παράδειγμα, το Cloughjordan Ecovillage στην Ιρλανδία χρησιμοποιεί μια σειρά τεχνικών, συμπεριφορικών και κοινωνικών μέτρων, με αποτέλεσμα κατά κεφαλήν οικολογικό αποτύπωμα μικρότερο από το ήμισυ του εθνικού μέσου όρου. Η μεθοδολογία του</p>

	οικολογικού αποτυπώματος χρησιμοποιείται προληπτικά ως μηχανισμός μάθησης και ανατροφοδότησης για την επίτευξη πιο βιώσιμης παραγωγής και κατανάλωσης (Carragher & Peters, 2018)
ΣΒΑ13 — Δράση για το κλίμα	Οι CLIs, όπως οι συνεταιρισμοί τροφίμων και οι κοινότητες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, παρουσιάζουν σημαντικές μειώσεις των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που σχετίζονται με τον τρόπο ζωής των δικαιούχων σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της κατανάλωσης τροφίμων, των μεταφορών, της κατανάλωσης ενέργειας, της παραγωγής και διάθεσης αποβλήτων (Landholm et al., 2019). Οι συνολικές δυνητικές μειώσεις των εκπομπών, σε σενάρια που υποθέτουν υψηλά επίπεδα συμμετοχής του κοινού σε CPI, υπερβαίνουν τους στόχους για το 2020 στις περισσότερες χώρες της ΕΕ και θα αντιπροσώπευαν σημαντική συμβολή στους στόχους για την περίοδο 2030-2050 (Martellozzo et al., 2019)
SDG15 — Ζωή στη στεριά	Πολλά CLI υιοθετούν και προωθούν αγροοικολογικές και αγροδασοκομικές μεθόδους παραγωγής τροφίμων που έχουν τις ρίζες τους στις τοπικές πολιτιστικές και περιβαλλοντικές συνθήκες και είναι ικανές να μετριάσουν την κλιματική αλλαγή, να αυξήσουν τη βιοποικιλότητα, να αυξήσουν την ποιότητα του εδάφους και να δημιουργήσουν άλλα κοινωνικοοικολογικά οφέλη (Doernberg et al., 2022 ; Wartman et al., 2018). Η περμακουλτούρα και άλλες CLI αναζωογονούν τις παραδοσιακές μορφές εθιμικής διαχείρισης της γης και παρουσιάζουν ισχυρή συμπληρωματικότητα με πιο συμβατικές μεθόδους διατήρησης, όπως οι προστατευόμενες περιοχές (Chakroun & Droz, 2020)
ΣΒΑ 16 — Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί	Οι CLIs λειτουργούν συνήθως ως κοινά, αυτοοργανωμένοι θεσμοί συλλογικής δράσης που έχουν τις ρίζες τους σε τοπικές κοινωνικές και οικολογικές πραγματικότητες ικανές να φωλιάζουν σε πολλαπλές χωρικές και κοινωνικές κλίμακες (Esteves et al., 2021). Ορισμένοι εστιάζουν ιδιαίτερα σε νέες μορφές οικοδόμησης σχέσεων για την παγκόσμια ειρήνη (Esteves, 2020). Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των CLI και των κατεστημένων φορέων στον ενεργειακό τομέα δημιουργούν νέες υβριδικές μορφές θεσμοθέτησης που είναι καλύτερα

	ικανές να ανταποκριθούν στις πιέσεις για μετασχηματιστική αλλαγή (Wittmayer et al., 2020)
SDG17 — Συνεργασία για τους στόχους	Τα CLIs οργανώνονται και συνεργάζονται στο πλαίσιο διατοπικών δικτύων που δημιουργούν ποικίλες μορφές σύνδεσης, εταιρικής σχέσης, υποστήριξης και μάθησης μεταξύ των τοπικών πρωτοβουλιών (Avelino et al., 2019). Υπάρχουν πολλά διατοπικά δίκτυα παγκοσμίως, καθένα από τα οποία περιλαμβάνει εκατοντάδες έως χιλιάδες τοπικές πρωτοβουλίες. Για παράδειγμα, το Δίκτυο Μετάβασης, το Παγκόσμιο Δίκτυο Οικολογικών Χωριών, τα εθνικά δίκτυα Γεωργίας που υποστηρίζονται από την Κοινότητα και η ευρωπαϊκή ομπρέλα τους Urgenci, διάφορα εθνικά δίκτυα Repair Café και εθνικά και διεθνή δίκτυα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, μεταξύ άλλων. Οι νέες μορφές πολυπαραγοντικής τοπικής σύμπραξης περιλαμβάνουν το πλαίσιο Δήμων σε Μετάβαση, το οποίο υποστηρίζει συνεργασίες για μετασχηματιστική δράση για τη βιωσιμότητα μεταξύ πρωτοβουλιών μετάβασης και τοπικής αυτοδιοίκησης, που έχουν σχεδιαστεί για να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της αβεβαιότητας και της πολυπλοκότητας και να υποστηρίξουν αναδυόμενα και απρογραμμάτιστα αποτελέσματα (Macedo et al., 2020)

Εάν θέλετε να μάθετε περισσότερα σχετικά με την Κοινοτική Δράση για τους ΣΒΑ, Στόχος προς Στόχο, επισκεφθείτε τον ιστότοπο σχετικά με τις πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία της Κοινότητας και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης: [https://wiki.ecolise.eu/index.php/Community-led initiatives and the Sustainable Development Goals](https://wiki.ecolise.eu/index.php/Community-led_initiatives_and_the_Sustainable_Development_Goals)

3.2 Οι κοινοτικές επιχειρήσεις στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της ΕΕ (2021-2027)

Η πολιτική συνοχής της ΕΕ αποσκοπεί στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών και στην προώθηση της ισόρροπης εδαφικής ανάπτυξης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021).

Η περίοδος προγραμματισμού 2021-2027 καθορίζει πέντε στόχους πολιτικής (ΟΠ):

- Μια εξυπνότερη Ευρώπη
- Μια πιο πράσινη Ευρώπη

- Μια πιο συνδεδεμένη Ευρώπη
- Μια πιο κοινωνική Ευρώπη
- Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες

Τα μοντέλα των κοινοτικών επιχειρήσεων διασταυρώνονται ιδιαίτερα με τα ΡΟ2, ΡΟ4 και ΡΟ5.

Στόχος πολιτικής 2: Μια πιο πράσινη Ευρώπη

Στο πλαίσιο της Πράσινης Συμφωνίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019), υποστηρίζονται έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και κυκλικής οικονομίας.

Οι κοινοτικοί ενεργειακοί συνεταιρισμοί ευθυγραμμίζονται άμεσα με:

Επενδύσεις του ΕΤΠΑ σε υποδομές ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Μηχανισμοί του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης

Η ιδιοκτησία είναι κρίσιμη εδώ: η διαρθρωτική απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές ενισχύεται όταν οι κοινότητες κατέχουν ενεργειακά περιουσιακά στοιχεία αντί να συμμετέχουν απλώς σε διαδικασίες διαβούλευσης.

Στόχος πολιτικής 4: Μια πιο κοινωνική Ευρώπη

Ο στόχος αυτός στηρίζει την κοινωνική ένταξη, την απασχόληση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων.

Οι ιταλικοί κοινωνικοί συνεταιρισμοί και οι κοινωνικές επιχειρήσεις που λαμβάνουν υποστήριξη από το ΕΚΤ+ δείχνουν πώς τα μοντέλα COE ενσωματώνουν δομικά την ένταξη στην απασχόληση.

Οι πρωτοβουλίες που καθοδηγούνται από την κοινότητα και χρηματοδοτούνται μέσω του ΕΚΤ+ συχνά επικεντρώνονται στην ανάπτυξη ικανοτήτων και την ενεργοποίηση, αντιπροσωπεύοντας μοντέλα CLE.

Στόχος πολιτικής 5: Μια Ευρώπη πιο κοντά στους πολίτες

Ο στόχος αυτός προωθεί ρητά:

Ολοκληρωμένη εδαφική ανάπτυξη

Τοπική ανάπτυξη με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων (ΤΑΠΤΚ)

Συμμετοχική διακυβέρνηση

Το CLE ευθυγραμμίζεται έντονα με τους μηχανισμούς της ΤΑΠΤΚ, ειδικά σε:

Προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης LEADER

Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Plus (ΕΚΤ+)

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Ωστόσο, ενώ η ΤΑΠΤΚ δίνει έμφαση στη συμμετοχή, δεν επιβάλλει πάντα την κοινοτική ιδιοκτησία των περιουσιακών στοιχείων που προκύπτουν. Ως εκ τούτου, πολλές πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ χαρακτηρίζονται ως πρωτοβουλίες που καθοδηγούνται από την κοινότητα αλλά δεν ανήκουν απαραίτητα στην κοινότητα.

3.3 Οικοδόμηση Κοινοτικού Πλούτου και Έξυπνη Εξειδίκευση

Οι κοινοτικές επιχειρήσεις ευθυγραμμίζονται με τις αναδυόμενες στρατηγικές Κοινοτικής Οικοδόμησης Πλούτου (CWB) που προωθούνται σε πολλές περιοχές της ΕΕ (π.χ. Σκωτία, Χώρα των Βάσκων).

Αυτές οι στρατηγικές τονίζουν:

Ιδρύματα άγκυρας

Τοπικές προμήθειες

Συνεταιριστική ανάπτυξη

Διατήρηση των τοπικών πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων

Τέτοιες προσεγγίσεις συμπληρώνουν τη στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης (S3) της ΕΕ, ιδίως όταν η συνεταιριστική ιδιοκτησία υποστηρίζει περιφερειακά ενσωματωμένα οικοσυστήματα καινοτομίας (Foray, 2015).

3.4 Συνέπειες για την παρακολούθηση και την εκτίμηση επιπτώσεων από την ΕΕ

Εάν ευθυγραμμιστεί ρητά με τους δείκτες ΣΒΑ και τους δείκτες μέτρησης της πολιτικής συνοχής:

Το CLE θα πρέπει να μετράται μέσω των ποσοστών συμμετοχής, των δεικτών ανάπτυξης ικανοτήτων και των αποτελεσμάτων καινοτομίας.

Το COE θα πρέπει να μετράται μέσω δεδομένων ιδιοκτησίας περιουσιακών στοιχείων, τοπικών ποσοστών επανεπένδυσης, μετρήσεων διατήρησης πλούτου και αύξησης συνεταιριστικού κεφαλαίου.

Η ενσωμάτωση και των δύο διαστάσεων θα ενισχύσει τα πλαίσια εκτίμησης επιπτώσεων της ΕΕ.

Co-funded by
the European Union

4.- Παγκόσμιο πλαίσιο και σύγχρονα παραδείγματα

Οι οικονομίες της Κοινότητας δεν περιορίζονται στην Ευρώπη. κερδίζουν έδαφος παγκοσμίως. Στην Αφρική, οι συνεταιρισμοί αντιμετωπίζουν ζητήματα επισιτιστικής ασφάλειας, ενώ στη Λατινική Αμερική, τα αναπτυξιακά προγράμματα με γνώμονα την κοινότητα ενισχύουν τα δικαιώματα των ιθαγενών και τις τοπικές οικονομίες. Στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά, οι συνεταιρισμοί που ανήκουν σε εργαζόμενους και τα κοινοτικά καταπιστεύματα γης παρέχουν οικονομικά προσιτή στέγαση και ευκαιρίες απασχόλησης. Στην Ευρώπη, χώρες όπως η Ισπανία, η Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν δει επιτυχημένα μοντέλα συνεταιριστικών επιχειρήσεων, όπως η Mondragon Corporation στην Ισπανία, η οποία επικεντρώνεται σε συνεταιρισμούς εργαζομένων και έργα στέγασης υπό την ηγεσία της κοινότητας σε πόλεις όπως το Λονδίνο. Αυτές οι πρωτοβουλίες υπογραμμίζουν τις δυνατότητες των οικονομιών που καθοδηγούνται από την κοινότητα να αντιμετωπίσουν οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις σε όλο τον κόσμο.

Περιπτώσεις: Επιτυχημένα παραδείγματα

4.1 Επιχείρηση Περμακουλτούρας

Η περμακουλτούρα είναι ένα σύστημα σχεδιασμού που βασίζεται στην παρατήρηση των φυσικών συστημάτων και έχει τις ρίζες του στην αλληλεπικαλυπτόμενη ηθική της «φροντίδας της γης», της «φροντίδας των ανθρώπων» και των «δικαιών μεριδίων» (Burnett 2001; Mollison και Slay 1994). Η βασική μεθοδολογία του είναι η εφαρμογή αρχών που παρατηρούνται για την προώθηση της αυτοοργάνωσης και της ανθεκτικότητας στα «φυσικά» οικοσυστήματα στον σκόπιμο σχεδιασμό κοινωνικών και κοινωνικο-οικολογικών συστημάτων (Holmgren 2002). Στόχος είναι αυτά τα σχεδιασμένα συστήματα να υποστηρίζουν τις ανάγκες των ανθρώπων με τρόπους που μεγιστοποιούν την οικολογική τους αξία και απαιτούν ελάχιστη συνεχή συντήρηση. Αυτό επιτυγχάνεται με τη σκόπιμη προώθηση αμοιβαία επωφελών σχέσεων μεταξύ των στοιχείων του συστήματος, μεγιστοποιώντας την ευθυγράμμιση μεταξύ των αναγκών του καθενός και των στόχων σχεδιασμού για το ίδιο το σύστημα. Αυτή η έμφαση στη μεγιστοποίηση της αυτοπαραγωγής μέσω της κατάλληλης αλληλεπίδρασης καθιστά την περμακουλτούρα μια υποδειγματική στρατηγική για την προώθηση των οικολογιών των κοινών.

Η περμακουλτούρα έχει μια εγγενή σύνδεση με τους ΣΒΑ, σε πολλαπλά επίπεδα (Henfrey & Penha-Lopes, 2015). Η ηθική της Περμακουλτούρας προβλέπει έξι «βασικά στοιχεία» των ΣΒΑ που προσδιορίστηκαν από τον πρώην Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ Μπαν Κι-μουν: αξιοπρέπεια, ευημερία, δικαιοσύνη,

συνεργασία, πλανήτης και άνθρωποι (Henfrey & Penha-Lopes 2015: 34). Ο σχεδιασμός Permaculture προσφέρει μια δοκιμασμένη μεθοδολογία για τη δημιουργία πρακτικών λύσεων που αντικατοπτρίζουν αυτές τις ηθικές. Τα συγκεκριμένα πεδία εφαρμογής του σχεδιασμού της περμακουλτούρας – και της λειτουργίας των επιχειρήσεων περμακουλτούρας – είναι ποικίλα, συμπεριλαμβανομένων τόσο των υλικών όσο και των κοινωνικών εφαρμογών. Περιλαμβάνουν πολλούς τομείς που καλύπτονται από τους ΣΒΑ, συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής τροφίμων (ΣΒΑ 2)· βιώσιμα μέσα διαβίωσης (SDG1, SDG8), διαχείριση υδάτων (6), αποκατάσταση γης (SDG15), κλιματική αλλαγή (SDG13) και μετασχηματισμός συγκρούσεων (SDG16).

Η σχέση μεταξύ της περμακουλτούρας και της επιχείρησης είναι αμφίδρομη: η επιχείρηση είναι ταυτόχρονα ένα οργανωτικό όχημα για έργα περμακουλτούρας και υποστήριξης των μέσων διαβίωσης των επαγγελματιών της περμακουλτούρας, και ένα από τα πολλά πεδία εφαρμογής του σχεδιασμού της περμακουλτούρας. Οι επιχειρήσεις Permaculture ενσωματώνουν έτσι, ως εγγενή χαρακτηριστικά, τις τρεις βασικές ηθικές αρχές της βιωσιμότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ισότητας: και, κατ' επέκταση, τα βασικά στοιχεία των ΣΒΑ.

Η σύνδεση μεταξύ της παράδοσης των ΣΒΑ και των οικολογιών των κοινών που εκφράζονται από τις επιχειρήσεις περμακουλτούρας αποτυπώνεται στην έννοια της Αναγεννητικής Επιχείρησης, στην οποία οι επιχειρήσεις υπάρχουν για να δημιουργήσουν και να διαθέσουν για κοινωνική χρήση μία ή περισσότερες από τις οκτώ διαφορετικές μορφές κεφαλαίου: οικονομικό, υλικό, ζωντανό, κοινωνικό, πολιτιστικό, βιωματικό, ζωντανό και πνευματικό. Οι επιχειρήσεις σε οποιαδήποτε τοποθεσία αλληλεπιδρούν ως επιχειρηματικές οικολογίες, που ειδικεύονται στην παραγωγή διαφορετικών μορφών κεφαλαίου και στην αναδιανομή τους σύμφωνα με την αρχή της «δίκαιης κατανομής», έτσι ώστε, για παράδειγμα, μια εξαιρετικά οικονομικά παραγωγική επιχείρηση να μπορεί να ανακατευθύνει τα δημοσιονομικά πλεονάσματα σε άλλες που παράγουν ζωντανά, πολιτιστικά ή άλλα κεφάλαια (Roland and Landua 2013). Τέτοιες επιχειρηματικές οικολογίες, σύμφωνα με άλλες οικολογίες των κοινών, ενσωματώνουν την ηθική που ευνοεί την επίτευξη των ΣΒΑ ως ουσιαστική φύση τους, όχι ως δευτερεύουσα προσθήκη ή διόρθωση στις πιέσεις της αγοράς. Σύμφωνα με αυτές τις ηθικές αρχές και ευνοϊκά τόσο για την επίτευξη των ΣΒΑ όσο και για την εργασία εντός των οικολογιών των κοινών, τα οικονομικά κίνητρα των ακτιβιστών της περμακουλτούρας τείνουν να είναι αδύναμα σε σύγκριση με τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες (c.f. McMullen and Warnick, 2016).

Πρόσφατη έρευνα για την περμακουλτούρα και τις επιχειρήσεις δείχνει ότι η περμακουλτούρα αποτελεί όλο και περισσότερο τη βάση των πρωτοβουλιών ΚΑΛΟ που επιτρέπουν άμεσα την εφαρμογή των ΣΒΑ και την ενσωματώνουν σε

ευρύτερα πεδία πρακτικής. Το έργο «Ανταλλαγή Γνώσης για την Επιχειρηματικότητα στην Περμακουλτούρα» (KEEP), μια ερευνητική συνεργασία του 2016 μεταξύ του Kingston University Business School και της Ένωσης Περμακουλτούρας (Βρετανία), χαρτογράφησε τις επιχειρήσεις περμακουλτούρας στη Μεγάλη Βρετανία χρησιμοποιώντας δεδομένα που παρέχονται από την Ένωση Περμακουλτούρας και τα 1500 μέλη της. Από αυτά τα δεδομένα εντοπίστηκαν πάνω από 150 επιχειρήσεις περμακουλτούρας. Οι ιδιοκτήτες/ιδρυτές είκοσι από αυτές τις επιχειρήσεις συμμετείχαν στη συνέχεια σε συνεντεύξεις, διάρκειας μίας ή δύο ωρών.

Τα αποτελέσματα του έργου KEEP δείχνουν ότι οι επιχειρήσεις περμακουλτούρας είναι διασκορπισμένες σε ολόκληρη τη χώρα, με ιδιαίτερα υψηλούς αριθμούς στο Λιντς στη βόρεια Αγγλία (όπου βρίσκεται η έδρα της Ένωσης Περμακουλτούρας), το Λονδίνο και τη Νοτιοδυτική Αγγλία. Βρίσκονται τόσο σε αγροτικές όσο και σε αστικές τοποθεσίες, με τις αγροτικές τοποθεσίες να υπερεκπροσωπούνται σε σύγκριση με τη συνολική κατανομή του πληθυσμού του Ηνωμένου Βασιλείου. Κυριαρχούν τρεις τύποι επιχειρήσεων: διδασκαλία, καλλιέργεια τροφίμων και σχεδιασμός και συντήρηση κήπων. Ωστόσο, οι επιχειρηματίες της περμακουλτούρας εργάζονται επίσης σε τομείς τόσο διαφορετικούς όπως οι εκδόσεις, τα καλλυντικά, ο τουρισμός, η πληροφορική, η κατασκευή κοσμημάτων, η κοινοτική ανάπτυξη, οι ολιστικές θεραπείες, η συγγραφή και οι κατασκευές.

Η έρευνα εντόπισε ορισμένα λεπτομερή χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που εμπνέονται από την περμακουλτούρα. Περίπου το ένα τρίτο των επιχειρήσεων που απάντησαν ήταν κοινοτικές ή κοινωνικές επιχειρήσεις ή φιλανθρωπικές οργανώσεις. Αυτές οι επιχειρήσεις είναι ανθεκτικές. Περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα λειτουργούσαν για πέντε χρόνια ή περισσότερο και περισσότερο από το ένα τέταρτο για πάνω από δέκα χρόνια. Σε σχέση με την ισότητα των φύλων και τη γυναικεία ενδυνάμωση (SDG5), σχεδόν οι μισές (45%) ανήκουν σε γυναίκες, σύμφωνα με τη σχετικά υψηλή γυναικεία εκπροσώπηση σε ηγετικές θέσεις στο κίνημα περμακουλτούρας του Ηνωμένου Βασιλείου στο σύνολό του (βλ. Henfrey 2014). Το 25% απασχολούσε περισσότερα από ένα μέλη της ίδιας οικογένειας. Ωστόσο, σύμφωνα με τα ευρήματα από άλλες έρευνες που δείχνουν χαμηλή εθνοτική ποικιλομορφία σε πολλά τμήματα του κινήματος της περμακουλτούρας (Ferguson & Lovell 2015), μόνο δύο επιχειρήσεις (περίπου 5%) ανήκαν σε κάποιον από εθνοτική μειονότητα.

Οι συνεντεύξεις του KEEP δείχνουν ότι οι επιχειρήσεις περμακουλτούρας μπορούν να ξεκινήσουν με χαμηλό κόστος, μειώνοντας έτσι ένα εμπόδιο – την ανάγκη για οικονομικό κεφάλαιο – που συνήθως εμποδίζει τους ανθρώπους να δημιουργήσουν τη δική τους εταιρεία. Επιπλέον, όσοι ασχολούνται με τη διδασκαλία της περμακουλτούρας διδάσκουν κυρίως σε χώρους που παρέχουν όλο τον απαιτούμενο εξοπλισμό, ένα παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο το

υλικό κεφάλαιο μοιράζεται σε μια κοινή οικολογία. Η ίδια η Ένωση Περιμακουλτούρας της Βρετανίας ήταν πηγή χρηματοδότησης για νέες επιχειρήσεις και ορισμένοι επιχειρηματίες της περιμακουλτούρας μπόρεσαν να έχουν πρόσβαση στη φορολογική ή/και υλική ικανότητα που απαιτείται για να ξεκινήσουν την επιχείρησή τους μέσω της ιδιοκτησίας ιδιωτικής περιουσίας, δωρεών γης ή/και μετρητών, άλλης αμειβόμενης εργασίας ή οικογενειακών αποταμιεύσεων. Όσοι χρειάζονταν εξωτερική χρηματοδότηση την έλαβαν από διάφορες πηγές, συμπεριλαμβανομένης της κοινοτικής χρηματοδότησης και του crowdsourcing (αναδιανομή του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου στην οικολογία των κοινών), επιχορηγήσεις από την κυβέρνηση ή τις τοπικές αρχές, φιλανθρωπικές οργανώσεις και τραπεζικά δάνεια. Μερικοί από τους ερωτηθέντες ανέφεραν ότι έλαβαν χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεριλαμβανομένου ενός τριετούς έργου Children in Permaculture που υποστηρίζεται από επιχορήγηση Erasmus+.

Η Περιμακουλτούρα δημιουργεί και διανέμει πολιτιστικά, πνευματικά και βιωματικά κεφάλαια μέσω ακαδημαϊκών και επαγγελματικών προσόντων όπως το Πιστοποιητικό Σχεδιασμού Περιμακουλτούρας και το Δίπλωμα στον Εφαρμοσμένο Σχεδιασμό Περιμακουλτούρας (SDG4). Η κατάρτιση για αυτά τα προσόντα δίνει έμφαση στην απόκτηση και ανταλλαγή γνώσεων για βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση (SDG12) και στη δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων (SDG11). Οι περισσότεροι επιχειρηματίες περιμακουλτούρας που ερωτήθηκαν στο έργο KEEP ανέφεραν ότι έχουν παρακολουθήσει τέτοια μαθήματα.

Σε σχέση με το κοινωνικό κεφάλαιο, οι ερωτηθέντες τόνισαν τη σημασία της συμμετοχής σε ένα δίκτυο ακτιβιστών της περιμακουλτούρας και της ύπαρξης αντιπροσωπευτικών οργανώσεων. Τα διάφορα μαθήματα κατάρτισης, οι συγκεντρώσεις και τα εργαστήρια είναι χώροι στους οποίους οι συνεντευξιζόμενοι χτίζουν τα δίκτυα μέσω των οποίων οι ιδέες διαχέονται και ενοποιούνται (βλ. επίσης Henfrey 2017). Πραγματοποιούνται σε τοποθεσίες σε όλο το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ερωτηθέντες ανέφεραν επίσης διεθνείς συνεργασίες, όπως με έναν καλλιεργητή ελαιολάδου στη νότια Ιταλία και συνεργάτες του έργου στο Σάο Πάολο και το Χονγκ Κονγκ. Ο σχηματισμός και η συντήρηση του δικτύου φαίνεται να βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο ότι τα άτομα είναι ενεργά στη διοργάνωση συναντήσεων (π.χ. δασκάλων περιμακουλτούρας) ή στην ανάληψη ρόλων επιτροπών με την Ένωση Περιμακουλτούρας ή άλλους οργανισμούς. Οι ερωτηθέντες συνήθως εργάζονται σε ομάδες με άλλους στο διεθνές κίνημα της περιμακουλτούρας – μια κοινή φράση που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη συνεργασία σε αυτό είναι «συνεργασία όχι ανταγωνισμός». Μέσω αυτών των διαδικασιών, η περιμακουλτούρα έχει δημιουργήσει συνεργατικές συνεργασίες εντός του κινήματος σε τοπική, περιφερειακή, εθνική και διεθνή κλίμακα και

διαδραμάτισε αναπόσπαστο ρόλο στη δημιουργία διεθνών δικτύων πολλαπλών μετακινήσεων όπως το ECOLISE (το ευρωπαϊκό δίκτυο πρωτοβουλιών υπό την ηγεσία της κοινότητας για τη βιωσιμότητα και την κλιματική αλλαγή),¹ το CASA (το Συμβούλιο Βιώσιμων Οικισμών της Λατινικής Αμερικής)² και το Δίκτυο Ευημερουσών Ανθεκτικών Κοινοτήτων στις ΗΠΑ³ (SDG17).

Τα βασικά στοιχεία των ΣΒΑ φαίνεται επομένως να εξυπηρετούνται καλά από την εφαρμογή της σχεδιαστικής σκέψης της περμακουλτούρας στην ΚΑΛΟ. Η ενσωμάτωσή του σε νέες επιχειρήσεις, κοινωνική οργάνωση και επιχειρηματικά μοντέλα επιτρέπει τη δημιουργία και τον διαμοιρασμό πολλαπλών μορφών κεφαλαίου. Αυτό με τη σειρά του καθιερώνει οικολογίες των κοινών με πολλούς τρόπους που ταιριάζουν καλύτερα από τις καπιταλιστικές οικονομίες στην υλοποίηση των ΣΒΑ.

4.2 Εταιρεία Mondragon

Η Mondragon Corporation στην Ισπανία είναι ένας από τους μεγαλύτερους συνεταιρισμούς που ανήκουν σε εργαζόμενους στον κόσμο, αποδεικνύοντας πώς τα μοντέλα που βασίζονται στην κοινότητα μπορούν να επιτύχουν οικονομική επιτυχία μεγάλης κλίμακας.

Η Mondragon Corporation αναγνωρίζεται ως μια κοινωνικοοικονομική οντότητα εμπνευσμένη από τις αρχές της συνεταιριστικής εμπειρίας, δίνοντας έμφαση στις δημοκρατικές μεθόδους οργάνωσης και διαχείρισης μέσω της αλληλεγγύης. Σε αυτό το πλαίσιο, ο Forcadell (2005) αναδεικνύει την Mondragon Corporation (MC) ως έναν από τους λίγους οργανισμούς που μπορούν πραγματικά να θεωρηθούν ως δημοκρατία στη σύγχρονη εποχή. Μια άλλη βασική αξία είναι η συμμετοχή, η οποία αντικατοπτρίζεται στη δέσμευση και τη συμμετοχή των ανθρώπων στη διαχείριση, την απόδοση και την ιδιοκτησία των εταιρειών της. Οι πρόσθετες εταιρικές αξίες περιλαμβάνουν τη διασυνεργασία, τη διαχείριση βάσης, την εκπαίδευση και τον κοινωνικό μετασχηματισμό.

Αυτοί οι συνεταιρισμοί αυτοπροσδιορίζονται ως επιχειρηματικά έργα που δημιουργούνται από και για τους ανθρώπους, με γνώμονα τις αρχές της ισότητας, της αυτοαπαίτησης και της συνυπευθυνότητας. Οι βασικοί συνεταιρισμοί του MC ιδρύθηκαν το 1955 όταν ένας ιερέας, ο José María Arizmendiarieta, και πέντε από τους μαθητές του από μια επαγγελματική σχολή ίδρυσαν έναν βιομηχανικό συνεταιρισμό. Στις 14 Απριλίου 1956, τέθηκε ο θεμέλιος λίθος του ULGOR (αργότερα γνωστού ως FAGOR), σηματοδοτώντας την αρχή μιας βαθιά επιχειρηματικής τοπικής οικονομικής κουλτούρας.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960, η MC ξεκίνησε μια διαδικασία εγχώριας επέκτασης, η οποία επεκτάθηκε διεθνώς τη δεκαετία του 1990 (Flecha & Ngai, 2014). Η Arizmendiarieta ηγήθηκε αυτής της πρωτοβουλίας συγχωνεύοντας τον κοινωνικό καθολικισμό με την τοπική ταυτότητα, παρουσιάζοντας ένα παράδειγμα ουτοπικής αυτοδιαχειριζόμενης κοινωνίας (Molina & Miguez, 2008). Τώρα, με περισσότερα από 50 χρόνια ιστορίας, η MC αποτελεί σαφές παράδειγμα του πώς οι συνεταιρισμοί, όταν οργανωθούν σωστά,

μπορούν να ξεπεράσουν σημαντικά διαρθρωτικά εμπόδια και να επιτύχουν παγκόσμια επέκταση (Morlà-Folch et al., 2021).

Εάν θέλετε να μάθετε περισσότερα, επισκεφθείτε την ιστοσελίδα: <https://www.mondragon-corporation.com/en/>

4.3 Οικοχωριό Tamera

Το Tamera είναι ένα οικολογικό χωριό στη Νότια Πορτογαλία που ιδρύθηκε το 1978 και σήμερα έχει περίπου 200 κατοίκους. Η Tamera ανέπτυξε το μοντέλο «Θεραπευτικός Βιότοπος» ως αποτέλεσμα μιας σκόπιμης στρατηγικής για τη δημιουργία μιας κοινής οικολογίας σε περιφερειακό επίπεδο που ενσωματώνει τις επιχειρήσεις ΚΑΛΟ σε αυτοανατροφοδοτούμενα οικονομικά και οικολογικά κυκλώματα αξίας μέσω της στρατηγικής προώθησης της αυτονομίας του νερού, της ενέργειας και των τροφίμων (SDG16). Αυτό συμβαίνει μέσω στρατηγικών διαχείρισης οικοσυστημάτων που βασίζονται στην περμακουλτούρα (SDG15), τη χρήση τεχνολογιών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (SDG7) και την ανάπτυξη ενός περιφερειακού δικτύου επισιτιστικής αυτονομίας (SDG2) (Esteves, 2017). Οι κάτοικοι της Tamera μοιράζονται νερό και ενέργεια που παράγονται εντός των ορίων της κοινότητας και βιολογικά τρόφιμα που καλλιεργούνται είτε στη γη της κοινότητας είτε σε ένα αναδυόμενο περιφερειακό δίκτυο επισιτιστικής αυτονομίας που βασίζεται σε ανταλλαγές μεταξύ σκόπιμων κοινοτήτων και μικρομεσαίων βιολογικών και βιοδυναμικών παραγωγών στην περιοχή. Αυτό υποστηρίζεται από τη χρήση της περμακουλτούρας για οικολογική αναγέννηση, την αρχιτεκτονική χαμηλών εκπομπών άνθρακα και τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας εκτός δικτύου (Esteves, 2017). Η Tamera ξεκίνησε να κινείται προς την ενεργειακή αυτονομία το 2006 με τη δημιουργία του Testfield 1 Solar Village, όπου η έρευνα στον τομέα της ηλιακής ενέργειας και του βιοαερίου αναλαμβάνεται, αξιολογείται και ενσωματώνεται στην καθημερινή ζωή (SDG11). Το Testfield 1 υποστηρίζει τον πειραματισμό της Sunvention International GmbH, αναπτύσσοντας και δοκιμάζοντας ένα σύστημα ηλιακής ενέργειας εκτός δικτύου για την άντληση νερού, την τροφοδοσία θερμοκηπίων και την επεξεργασία και αποθήκευση τροφίμων, που συμπληρώνεται από άλλες πειραματικές τεχνολογίες όπως καθρέφτες Scheffler και χωνευτές βιοαερίου. Στόχος είναι η ανάπτυξη στρατηγικών για τη διαβίωση της κοινότητας που συνδυάζουν τη χρήση αυτών των τεχνολογιών με τις μεταβαλλόμενες καταναλωτικές συνήθειες για να ευθυγραμμιστούν με την παραγωγική ικανότητα του περιφερειακού δικτύου επισιτιστικής αυτονομίας (SDG12) (Esteves, 2017). Σύμφωνα με στοιχεία από το χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ ερευνητικό πρόγραμμα ORIGIN, κατά τη διάρκεια του 2015 η Tamera παράγαγε το 45% της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας από επιτόπιες ανανεώσιμες πηγές. Στόχος του είναι η επίτευξη πλήρους ενεργειακής αυτονομίας και αυτάρκειας κατά την επόμενη δεκαετία. Από το 2007 η κοινότητα κινείται επίσης προς την αυτονομία

του νερού και των τροφίμων, αναπτύσσοντας μια αναγεννητική μεθοδολογία για τη διαχείριση της γης και την παραγωγή τροφίμων, γνωστή ως τοπίο κατακράτησης νερού (WRL). Ένα WRL ανακτά διαβρωμένα εδάφη για καλλιέργεια μέσω της κατασκευής ενός συστήματος λιμνών, λιμνών, αναβαθμίδων και άλλων χαρακτηριστικών που μεγιστοποιούν τη συγκράτηση του βρόχινου νερού (Holzer, 2011). Στην Tamera, το WRL υποστηρίζει πολυάριθμες οικολογικές λειτουργίες που συνδέουν την ΚΑΛΟ με διάφορους ΣΒΑ: αυτόνομη παροχή νερού (SDG6), τροφίμων (ΣΒΑ 2)· αναγέννηση φυτικού εδάφους, βοσκοτόπων και δασών και τοπικός εμπλουτισμός της βιοποικιλότητας (SDG15) (Anderson, 2011). Μέλη της Ομάδας Οικολογίας της Tamera ανέφεραν ότι μέσω αυτής της στρατηγικής η Tamera έγινε αυτόνομη στην παροχή και διαχείριση νερού το 2009 (Esteves, 2016). Η εξωτερική αξιολόγηση του WRL της Tamera υποδηλώνει ότι μπορεί να περιορίσει ή ακόμα και να αντιστρέψει την κλιματική αλλαγή αυξάνοντας την ικανότητα του εδάφους να επιστρέφει νερό στην ατμόσφαιρα μέσω της εξαμισοδιαπνοής (SDG13) (Kranick et al., 2008). Οι δραστηριότητες της σκόπιμης κοινότητας που εδρεύει στην Tamera υποστηρίζουν έτσι την ανάπτυξη μιας κοινής οικολογίας σε δύο ένθετα, αλληλεξαρτώμενα επίπεδα. Μέσα στην ίδια την κοινότητα υποστηρίζει τη ριζική καινοτομία για βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση με τρόπους βασικούς για τον τρόπο ζωής και τα μέσα διαβίωσης των κατοίκων. Στην ευρύτερη περιοχή, προωθώντας διασυνδέσεις μεταξύ επιχειρήσεων σε οικολογικά και οικονομικά αναγεννητικά κυκλώματα αξίας που υποστηρίζουν την ανάπτυξη μιας περιφερειακής ΚΑΛΟ, διαδίδει αυτές τις καινοτομίες ευρύτερα, συμβάλλοντας με σημαντικούς τρόπους σε πολλαπλούς ΣΒΑ.

Ιστότοπος: <https://www.tamera.org/>

5.- Βασικές Αρχές της Οικονομίας που καθοδηγείται από την Κοινότητα

Η οικονομία που καθοδηγείται από την κοινότητα βασίζεται σε τέσσερις θεμελιώδεις αρχές: κοινωνική, περιβαλλοντική, πολιτιστική και εδαφική. Μαζί, αυτές οι αρχές σχηματίζουν μια ολιστική προσέγγιση στην οικονομική ανάπτυξη που υπερβαίνει τις καθαρά οικονομικές εκτιμήσεις.

5.1 Κοινωνικές αρχές

Η κοινωνική διάσταση της οικονομίας υπό την ηγεσία των κοινοτήτων επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων μέσω της ένταξης, της ισότητας και της συνεργασίας. Σε αντίθεση με τις παραδοσιακές επιχειρήσεις που συχνά δίνουν προτεραιότητα στο κέρδος, οι επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της κοινότητας στοχεύουν στη δημιουργία κοινωνικών οφελών.

Η ενεργός συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων αποτελεί κεντρική αρχή. Με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων σε όλα τα επίπεδα, οι πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία της κοινότητας διασφαλίζουν ότι τα έργα ευθυγραμμίζονται με τις συγκεκριμένες ανάγκες των τοπικών κοινοτήτων. Αυτή η προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς οδηγεί σε αντιπροσωπευτικές οικονομικές δομές.

Μια βασική κοινωνική αρχή είναι η ενδυνάμωση περιθωριοποιημένων ομάδων, όπως οι γυναίκες, οι νέοι και οι μειονεκτούντες πληθυσμοί. Ένα εξαιρετικό παράδειγμα από το Βέλγιο είναι [το Oxfam Wereldwinkels](#), ένα δίκτυο καταστημάτων δίκαιου εμπορίου σε όλο το Βέλγιο, το οποίο διασφαλίζει δίκαιους μισθούς για τους παραγωγούς στον Παγκόσμιο Νότο, ενώ παράλληλα προωθεί την αλληλεγγύη και την παγκόσμια ισότητα. Το μοντέλο τους δίνει τη δυνατότητα στις τοπικές κοινότητες να αναλάβουν δράση σε κοινωνικά ζητήματα, από την ανακούφιση της φτώχειας έως την κλιματική αλλαγή.

Επιπλέον, οι επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της κοινότητας ενθαρρύνουν τη συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων, ιδρυμάτων και κοινοτήτων για την προώθηση καινοτόμων λύσεων σε προκλήσεις όπως η φτώχεια, η ανεργία και η εκπαιδευτική ανισότητα. Για παράδειγμα, η [Réseau des AMAP](#) (Ένωση για τη Διατήρηση της Αγροτικής Γεωργίας) στη Γαλλία προωθεί τις άμεσες συνδέσεις μεταξύ των τοπικών αγροτών και των καταναλωτών, παρέχοντας βιώσιμα μέσα διαβίωσης στους αγροτικούς παραγωγούς, μειώνοντας παράλληλα την επισιτιστική ανασφάλεια στις αστικές περιοχές.

5.2 Περιβαλλοντικές αρχές

Η οικονομία υπό την ηγεσία της κοινότητας δίνει μεγάλη έμφαση στη βιωσιμότητα και την περιβαλλοντική ευθύνη. Οι επιχειρήσεις στο πλαίσιο αυτού του μοντέλου

δίνουν προτεραιότητα στη μακροπρόθεσμη οικολογική ανθεκτικότητα μέσω της υιοθέτησης βιώσιμων πρακτικών.

Βασική περιβαλλοντική αρχή είναι η μείωση της κατανάλωσης πόρων και η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Για παράδειγμα, [to Energy Cities](#), ένα ευρωπαϊκό δίκτυο τοπικών κυβερνήσεων που προωθεί την ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, συνεργάζεται με δήμους για την ανάπτυξη τοπικών, βιώσιμων ενεργειακών λύσεων.

Η οικονομία υπό την ηγεσία της κοινότητας εστιάζει επίσης στην ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων και υπηρεσιών που ανταποκρίνονται στις τοπικές ανάγκες. Ένα από τα πιο επιτυχημένα ευρωπαϊκά παραδείγματα περιβαλλοντικών αρχών είναι τα [προγράμματα CSA](#) (Κοινοτικά Υποστηριζόμενη Γεωργία).

5.3 Πολιτιστικές αρχές

Η πολιτιστική διάσταση της οικονομίας που καθοδηγείται από την κοινότητα επικεντρώνεται στη διατήρηση και την προώθηση της τοπικής κληρονομιάς, των παραδόσεων και των ταυτοτήτων. Ενσωματώνοντας πολιτιστικές αξίες στις πρακτικές τους, οι επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της κοινότητας συμβάλλουν στις περιφερειακές ταυτότητες και σε έναν ισχυρότερο κοινωνικό ιστό.

Βασική πολιτιστική αρχή είναι η προστασία των τοπικών παραδόσεων, γλωσσών και χειροτεχνιών. Ο [Οργανισμός Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ολλανδίας](#) υποστηρίζει πρωτοβουλίες που γιορτάζουν την τοπική χειροτεχνία και τις τέχνες, συμβάλλοντας στη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας ενώ προάγουν την οικονομική βιωσιμότητα.

Οι πρωτοβουλίες που καθοδηγούνται από την κοινότητα διευκολύνουν επίσης την ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ των γενεών. Για παράδειγμα, η [Πρωτοβουλία Τεχνών της Κοινότητας του Μπέλφαστ](#) στη Βόρεια Ιρλανδία δημιουργεί ευκαιρίες για τις παλαιότερες γενιές να μεταδώσουν τις καλλιτεχνικές τους δεξιότητες σε νεότερους, εμπλουτίζοντας τόσο τις κοινότητες όσο και τις οικονομίες τους.

Η υποστήριξη της πολιτιστικής έκφρασης μέσω καλλιτεχνικών έργων, φεστιβάλ και άλλων δημιουργικών εγχειρημάτων είναι μια άλλη σημαντική πτυχή. Τέτοιες δραστηριότητες όχι μόνο ενισχύουν την αίσθηση της κοινότητας, αλλά προσελκύουν επίσης τουρισμό και επενδύσεις.

5.4 Εδαφικές αρχές

Η εδαφική διάσταση της οικονομίας με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων επικεντρώνεται στην αντιμετώπιση των τοπικών προκλήσεων και στη διασφάλιση ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης. Σε αντίθεση με τις κεντρικές οικονομίες, η οικονομία που καθοδηγείται από την κοινότητα δίνει τη δυνατότητα στις τοπικές κοινότητες να σχεδιάζουν και να εφαρμόζουν οικονομικές στρατηγικές προσαρμοσμένες στο μοναδικό τους πλαίσιο.

Μια βασική αρχή είναι η αγκύρωση στις περιοχές που εξυπηρετούν. Αυτό διασφαλίζει ότι τα οικονομικά οφέλη παραμένουν εντός της κοινότητας αντί να ρέουν σε εξωτερικούς ενδιαφερόμενους. Η οικονομία που καθοδηγείται από την κοινότητα εστιάζει επίσης στη μείωση των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών. [Ο Les Tanneurs](#), ένας συνεταιρισμός στη Λιέγη του Βελγίου, είναι ένα εξαιρετικό παράδειγμα του πώς οι τοπικές επιχειρήσεις μπορούν να αναζωογονήσουν τις αστικές περιοχές και να προσφέρουν ευκαιρίες απασχόλησης, προωθώντας παράλληλα βιώσιμες πρακτικές. Les Tanneurs. Επιπλέον, πολλές από τις αγροτικές περιοχές της Ευρώπης έχουν αναζωογονηθεί μέσω επιχειρήσεων υπό την ηγεσία των κοινοτήτων.

Συμπερασματικά, η οικονομία υπό την ηγεσία της κοινότητας στην Ευρώπη απεικονίζει ένα ισχυρό μοντέλο για την τοπική ενδυνάμωση, τη βιωσιμότητα και την κοινωνική καινοτομία, με πολυάριθμες πρωτοβουλίες που οδηγούν στην αλλαγή σε ολόκληρη την ήπειρο. Αυτά τα παραδείγματα δείχνουν τη δυνατότητα των κοινοτήτων να ευδοκιμήσουν υιοθετώντας κοινωνικές, περιβαλλοντικές, πολιτιστικές και εδαφικές αρχές.

6.- βιβλιογραφικές αναφορές

- Avelino, F., Wittmayer, J., & Gilsing, V. (2019). Διατοπική ενδυνάμωση σε μετασχηματιστικά δίκτυα κοινωνικής καινοτομίας. *Ευρωπαϊκές Μελέτες Σχεδιασμού*, 28(5), 955–973. <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1578339>
- Bacigalupo, M., Καμπύλης, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: Το Πλαίσιο Επιχειρηματικών Ικανοτήτων*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. <https://doi.org/10.2791/593884>
- Demozzi, M., & Zandonai, F. (2008). Ανάπτυξη και οργανωτική αλλαγή στην κοινωνική επιχείρηση. *Κοινωνική Επιχείρηση*, 1(77).
- Dinnie, E., & Fischer, A. (2020). Το πρόβλημα με την κοινότητα: Πώς η «αίσθηση της κοινότητας» επηρεάζει τη συμμετοχή σε επίσημους, κοινοτικούς οργανισμούς και την αγροτική διακυβέρνηση. *Sociologia Ruralis*, 60(1), 243–259. <https://doi.org/10.1111/soru.12273>
- Ecolise. (2021). Πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία της κοινότητας και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης. Ανακτήθηκε από https://wiki.ecolise.eu/index.php/Community-led_initiatives_and_the_Sustainable_Development_Goals
- Esteves, A. M., Cummings, S., & Barlow, C. (2021). Βιώσιμη επιχειρηματικότητα και Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης: Πρωτοβουλίες με πρωτοβουλία της κοινότητας, κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία και οικολογίες των κοινών. *Επιχειρηματική Στρατηγική και Περιβάλλον*, 30(3), 1423–1435. <https://doi.org/10.1002/bse.2706>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2019). *Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία*. Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2020). *Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Ανακτήθηκε από <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8273>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2021). *Πολιτική συνοχής 2021–2027*. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Ευρωπαϊκό Δίκτυο Αγροτικής Ανάπτυξης. (2016). Στρατηγικές Τοπικής Ανάπτυξης LEADER (LDS): Οδηγίες για το σχεδιασμό και την υλοποίηση. https://ec.europa.eu/enrd/sites/default/files/enrd-guidance_lds.pdf
- Foray, Δ. (2015). Έξυπνη εξειδίκευση: Ευκαιρίες και προκλήσεις για την περιφερειακή πολιτική καινοτομίας. Ed. Routledge.
- Haugh, H. (2007). Δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων υπό την ηγεσία της κοινότητας. Θεωρία και Πρακτική Επιχειρηματικότητας, 31(2), 161–182. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2007.00168.x>
- Henfrey, T., Avelino, F., & Longhurst, N. (2022). Επανεξέταση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης: Μάθηση με και από πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία της κοινότητας. Βιώσιμη Ανάπτυξη, 31(2), 211–222. <https://doi.org/10.1002/sd.2384>
- Houghton, R., & D'Auria, M. (2021). Πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία της κοινότητας και η κοινωνική αλληλέγγυα οικονομία: Οικολογίες των Κοινών για την επίτευξη και τον επαναπροσδιορισμό των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης. Κόμβος γνώσης ΚΑΛΟ για τους ΣΒΑ. Ανακτήθηκε από <https://knowledgehub.unsse.org/knowledge-hub/community-led-initiatives-and-the-social-solidarity-economy-commons-ecologies-for-delivering-and-re-imagining-the-sustainable-development-goals/>
- Morlà-Folch, T., Aubert Simon, A., de Freitas, A. B., & Hernández-Lara, A. B. (2021). Η περίπτωση του Μοντραγκόν: Εταιρείες που αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό αντίκτυπο και τις διαλογικές μεθοδολογίες. Διεθνές Περιοδικό Ποιοτικών Μεθόδων, 20. <https://doi.org/10.1177/16094069211058614>
- ΟΟΣΑ. (2019). Κοινωνική οικονομία και το μέλλον της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας. Εκδόσεις ΟΟΣΑ.
- Penha-Lopes, G., Henfrey, T., Pocock, I., Esteves, A., Creed, E., Campos, I., ... & Pereira, A. (2019). Έκθεση κατάστασης ECOLISE 2019 - Αναδιαμορφώνοντας το μέλλον: Πώς οι τοπικές κοινότητες καταλύουν τον κοινωνικό, οικονομικό και οικολογικό μετασχηματισμό στην Ευρώπη.

- Peredo, A. M., & Chrisman, J. J. (2006). Προς μια θεωρία της επιχείρησης που βασίζεται στην κοινότητα. *Επιθεώρηση Ακαδημίας Διοίκησης*, 31(2), 309–328. <https://doi.org/10.5465/amr.2006.20208683>
- Ridley-Duff, R., & Bull, M. (2016). Κατανόηση της κοινωνικής επιχείρησης: Θεωρία και πράξη (2η έκδοση). Φασκόμηλο.
- Sforzi, J., & Bianchi, M. (2020). Προώθηση του κοινωνικού κεφαλαίου: η περίπτωση των παμπ που ανήκουν στην κοινότητα. *Εφημερίδα Κοινωνικής Επιχείρησης*, 16(3), 281–297. <https://doi.org/10.1108/SEJ-07-2019-0050>
- Smith, A., Fressoli, M., & Thomas, H. (2014). Κινήματα καινοτομίας βάσης: Προκλήσεις και συνεισφορές. *Εφημερίδα της Καθαρότερης Παραγωγής*, 63, 114–124. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.12.025>
- Somerville, P., & McElwee, G. (2011). Τοποθέτηση κοινοτικής επιχείρησης: Μια θεωρητική εξερεύνηση. *Επιχειρηματικότητα & Περιφερειακή Ανάπτυξη*, 23(5–6), 317–330. <https://doi.org/10.1080/08985626.2011.580161>
- Tan, D. T., Kwan, A., & Leung, J. (2019). Συστημική προσέγγιση για τον εντοπισμό των ΣΒΑ: Συμπαράγωγή τοποκεντρικών περιπτώσιολογικών μελετών. *Παγκοσμιοποίηση και Υγεία*, 15(1), Άρθρο 14. <https://doi.org/10.1186/s12992-019-0527-1>
- Tiwari, A. (2023, 7 Νοεμβρίου). Πρωτοβουλίες υπό την ηγεσία της κοινότητας: Διαμόρφωση βιώσιμου μέλλοντος από την αρχή. Το LinkedIn. <https://www.linkedin.com/pulse/community-led-initiatives-shaping-sustainable-futures-tiwari-oggef/>
- Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNDP). (2013). Προσαρμογή σε τοπικό επίπεδο για την εξασφάλιση βιώσιμου μέλλοντος: Επιλεγμένες περιπτώσιολογικές μελέτες από το έργο προσαρμογής με βάση την κοινότητα του UNDP GEF. UNDP. <https://www.adaptation-undp.org/resources/publications>

Co-funded by
the European Union

Ηνωμένα Έθνη. (2015). Μεταμορφώνοντας τον κόσμο μας: Η ατζέντα του 2030 για
τη βιώσιμη ανάπτυξη.
<https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

Co-funded by
the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά του/των συγγραφέα/ων και δεν αντικατοπτρίζουν απαραίτητα εκείνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (ΕΑΕΑ). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε ο ΕΑΕΑ μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για αυτές. 2023-1-ES01-KA220-HED-000161343

